УДК 336.227

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

WORLD EXPERIENCE ON THE FUNCTIONING OF TAX SYSTEM AND ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Мацедонська Н.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

Matsedonska Nataliya
PhD, Docent
Department of Finance, Banking and Insurance
Vinnitsa Research Institute of Economics TNEU, Ukraine

В умовах розвитку ринкової економіки України та процесів Євроінтеграції нашої держави виникає потреба перегляду особливостей функціонування податкової системи. Незважаючи на те, що нині проведено багато реформ, все ж таки виникають проблеми ефективності функціонування вітчизняної податкової системи. У статті розкрито тенденції розвитку податкових систем у країнах світу. Проаналізовано особливості оподаткування в розвинутих зарубіжних країнах. Охарактеризовано позитивні риси функціонування податкових систем за кордоном, надано корисні рекомендації їх впровадження у вітчизняну практику. Основними векторами реформування податкової системи є створення сприятливих податкових умов для інноваційно-інвестиційних перетворень, спрямування процесу розподілу податкового навантаження на пошук додаткових фінансових резервів, чітке дотримання принципу справедливості, вдосконалення нормативно-правової бази з податкового законодавства з урахуванням вимог європейської асоціації.

Ключові слова: *податки, податкова система, ставка оподаткування, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, оподаткування фізичних осіб, податкова лібералізація, податкові зобов'язання.*

В условиях развития рыночной экономики Украины и процессов Евроинтеграции нашего государства возникает необходимость пересмотра особенностей функционирования налоговой системы. Несмотря на то, что сейчас проведено много реформ, все-таки возникают проблемы эффективности функционирования отечественной налоговой системы. В статье раскрыты тенденции развития налоговых систем в странах мира. Проанализированы особенности налогообложения в развитых зарубежных странах. Охарактеризованы положительные черты функционирования налоговых систем за рубежом, предоставлены полезные рекомендации их внедрения в отечественную практику. Основными векторами реформирования налоговой системы является создание благоприятных налоговых условий для инновационно-инвестиционных преобразований, направление процесса распределения налоговой нагрузки на поиск дополнительных финансовых резервов, четкое соблюдение принципа справедливости, совершенствование нормативно-правовой базы по налоговому законодательству с учетом требований европейской ассоциации.

Ключевые слова: *налоги, налоговая система, ставка налогообложения, налог на прибыль предприятий, налог на добавленную стоимость, налогообложение физических лиц, налоговая либерализация, налоговые обязательства.*

In the conditions of development of a market economy of Ukraine and processes of European integration of our state, there is a need to revise the peculiarities of the functioning of the tax system. Although many reforms have been carried out to date, however, there are still problems with the effectiveness of the functioning of the domestic tax system. Our country, choosing the course of development in the European direction, solves a number of urgent issues, among which: sustainable economic development of the country; ensuring macroeconomic stabilization; raising the living standards of the population; financial security of social protection; improvement of public finance management; decentralization; ensuring the execution of the state budget; development of sound financial policy; the formation of the own model of the tax system. The article reveals the tendencies of development of tax systems

in the countries of the world. It should also be noted that each foreign country independently forms its own tax system, develops its strategic development, tax policy and establishes a set of taxes, fees, deductions and payments. When comparing European tax systems with Ukrainian, they have significant advantages thanks to European integration processes. Western countries have unified taxation systems, they include the following taxes: on incomes of citizens, on corporate income, on value added. The peculiarities of taxation in developed foreign countries are analyzed. Characterized by the positive features of the functioning of tax systems abroad and provided useful recommendations for their implementation in domestic practice. The main vectors of reforming the tax system are the creation of favorable tax conditions for innovation and investment transformations; directing the process of tax burden sharing to finding additional financial reserves; strict observance of the principle of justice; improvement of the legal and regulatory framework for tax legislation, taking into account the requirements of the European association. It is interesting for us to reform the tax system of Georgia. This country is an example of tax reforms on shadowing, measures to overcome corruption, economic orientation, etc.

Key words: *taxes, tax system, tax rate, corporate income tax, value added tax, taxation of individuals, tax liberalization, tax liabilities.*

Постановка проблеми. Практика функціонування податкової системи нашої країни свідчить про незадовільну якість, низку суперечностей та проблем. Основними недоліками, на наш погляд, є високий рівень податкового навантаження; нераціональний і неефективний розподіл податкового тиску між галузями виробництва; низька оцінка функціонування податкової системи; необґрунтована система надання податкових пільг. З огляду на це середній та малий бізнес скорочується та уходить в тінь, оплата праці перестає бути прозорою, прибуток має високі ставки оподаткування, що обумовлює низку негативних явищ, таких як погіршення інноваційно-інвестиційної діяльності, слабкий розвиток людських ресурсів, високий рівень навантаження на фонд оплати праці, зменшення прибутку суб'єктів господарювання.

Неефективність роботи податкової служб у п'ять разів вище, ніж цей показник у країнах Європейського Союзу. Як наслідок, держава втрачає щорічно близько 30% податкових надходжень до бюджету, що свідчить про непродуктивність та неефективність податкової системи [1]. Нині система надання податкових пільг не є прозорою та справедливою, знижуючи конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, які отримують пільгове оподаткування. Отже, чітке окреслення тенденцій розвитку сучасної податкової системи нашої країни є своєчасним та актуальним, основою чого має стати світовий досвід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади функціонування податкової системи, особливості розвитку оподаткування в країнах ЄС знайшли відображення в працях вітчизняних вчених, таких як В. Андрущенко, Г. Балашов, З. Варналій, В. Вишневський, В. Геєць, А. Грищук, Т. Єфименко, В. Загорський, О. Замасло, Ю. Іванов, В. Кміть, А. Крисоватий, М. Крупка, А. Лісовий, І. Луніна, Т. Мединська, О. Молдован, В. Плиса, І. Приймак, Ю. Тимошенко, О. Сич, А. Соколовська, О. Шевченко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з модернізацією вітчизняної податкової системи, її адаптацією до європейського економічного простору з урахуванням тенденцій, особливостей та наслідків реалізації новітніх податкових реформ у країнах Євросоюзу.

Формулювання цілей статті **(постановка завдання)**. Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду побудови податкової системи та його адаптація до умов України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зарубіжні країни у 2000–2015 роках інтенсивно здійснювали процес реформування податкових систем, взявши курс на економічну та податкову лібералізацію. Перш за все вони скоротили кількість податків, Так, у Норвегії та Швеції кількість податків зменшилась до чотирьох; Китаї, Росії, Франції – до семи; Німеччині та Нідерландах – до дев'яти. Отже, ми бачимо, що кількість не перевищує десяти. Якщо Україна й скоротила кількість податків, то це має формальний характер. Впроваджуючи європейський досвід, ми вважаємо, що надання податкових пільг повинне мати соціально-економічний напрям та надаватись тільки на державні програми, такі як інноваційно-інвестиційні, програми енергозбереження, енергоефективності.

За зазначений період 90% країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) знизили ставку податку на прибуток корпораціям, зменшили ступінь прогресії в оподаткуванні доходів фізичних осіб. Таке зниження торкнулось насамперед Болгарії, де ставка зменшилася з 32,5% до 10,0%, Німеччину – з 51,6% до 30,2%, Кіпру – з 29,0% до 12,5%, Великобританії – з 30,0% до 21,0%, Хорватії – з 35,0% до 20,0%. Однак Франція, Угорщина, Мальта утримують ставки на одному рівні. Постсоціалістичні країни знизили ставку на прибуток корпорацій в середньому на 9,8%, а саме з 27,5% до 17,7% у 2015 році. Такі держави, як Швеція, Литва, Угорщина, підняли ставки. Таке підвищення було тимчасовим та пов'язане з метою зменшення бюджетного дефіциту. Їх практику перейняли в майбутньому інші країни, такі як Люксембург, Португалія, Словаччина, Франція, Кіпр [2, с. 15].

Характерною рисою податкової лібералізації є зрівняння ставки ПДФО з податком на прибуток підприємств, завдяки чому відбувається нейтралізація бізнесових організаційно-правових форм (наприклад, різні форми партнерства, що сплачують ПДФО, та акціонерні товариства різних видів і форм ведення господарства, що є платниками корпоративного податку).

Міжнародна практика розвинутих країн особливу увагу приділяє питанням детінізації податків шляхом непрямого визначення податкових зобов'язань, що сприяє реалізації принципів податкової системи, виконанню функцій оподаткування, встановленню симетрії між ставкою податку та реальними доходами громадян. Так, у Франції здійснюється оцінка доходу "taxation d'office". Вона передбачає застосування до платника податку примусових дій, зокрема за відсутності податкової декларації та протягом 30 днів відсутності будь-якої реакції на вимоги податкові органи на базі власної податкової інформації доводять до відома платника податків розмір та строки сплати податку.

Особливістю оподаткування Франції є те, що податковий тягар перш за все лягає на споживання, а не на виробництво. Податок на додану вартість є одним з основних джерел формування дохідної частини французького бюджету, складаючи до 41,5% усіх надходжень. При цьому уряд держави через податкову системи країни здійснює регулювання товарів споживання. Це відбувається за допомогою диференціації ставки податку. Так, основна ставка на додану вартість складає 18,6%, на товари й послуги першої необхідності – 5,56%, на товари побуту – 7%, а найвища ставка сягає 22%. Від обкладання податком на додану вартість звільнено медицину, освіту, приватну викладацьку діяльність, лікувальну практику, літературу, мистецтво, а також усі експортні товари. Разом з універсальним акцизом, а саме податком на додану вартість, у Франції застосовуються також специфічні акцизи [3].

Другим за значенням під час формування дохідної частини бюджету Франції є податок на доходи фізичних осіб, частка якого серед усіх бюджетних доходів становить понад 18%. Прибуток суб'єктів підприємницької діяльності обкладається за ставкою 34%, а прибуток підприємств, зайнятих у сфері сільськогосподарського виробництва та на ринку цінних паперів, – за ставкою, яка коливається від 10% до 24%, чим держава може стимулювати розвиток певних видів економічної діяльності. Виходячи з частки, яку податок на прибуток підприємств займає серед бюджетних доходів (10%), можемо дійти висновку, що уряд Франції проводить активну роботу щодо розвитку та захисту вітчизняного товаровиробника. Німеччина цей метод застосовує, коли не має можливості встановити розмір доходу й не надає підтверджуючих даних. В такому разі податкові органи надають платнику податку офіційний розрахунок податку, який за незгоди можна оскаржити у судовому порядку протягом одного місяця.

Характерними рисами податкової системи Німеччини є оптимальний розподіл податкового навантаження, дотримання соціальної справедливості, захист власного виробника. Структура податкової системи відповідає федеральному адміністративно-територіальному устрою Німеччини. Розподіл фінансових ресурсів ґрунтується на принципі від багатших територій до бідніших. Більшу частку доходів німецького бюджету становить податок на доходи фізичних осіб. Він є диференційованим, його ставка коливається від 19% до 53%, а також має шість податкових класів. Відрахування з фонду заробітної плати здійснюються за ставкою 6,8%, причому зобов'язання зі сплати рівномірно розподіляються між роботодавцем та найманим працівником.

Значна частка у доходах бюджету припадає на податок на прибуток корпорацій, який справляється за двома ставками. Прибуток, що перерозподіляється, оподатковується за ставкою 50%, а той, що розподіляється у вигляді дивідендів, – 36%. Задля стимулювання розвитку виробництва та технічного переоснащення товаровиробників у Німеччині великі податкові пільги надаються завдяки прискореній амортизації. Так, сільськогосподарським товаровиробникам у першій рік дозволяється списати до 50% вартості устаткування, а за наступні три роки – до 80% [4].

Податок на додану вартість у Німеччині забезпечує формування майже 28% бюджетних надходжень. Основна ставка цього податку складає 15%, проте законодавством дозволено обкладати за заниженою ставкою основні продовольчі товари та товари й послуги соціально-культурного призначення, що є характерним також для інших європейських країн. В Німеччині велике значення мають також акцизні податки, надходження від яких повністю зараховуються до федерального бюджету. Промислові податки, що справляються як з юридичних, так і з фізичних осіб, які займаються промисловою та торговельною діяльністю, та земельні й майнові податки складають основу доходів місцевих бюджетів Німеччини. Загалом для німецької податкової системи характерні ті ж самі тенденції розвитку, що й для податкових систем інших західноєвропейських країн з розвиненою економікою, такі як зменшення податкового навантаження на прибуток, застосування пільгового оподаткування для стимулювання технологічного прогресу та активізації малого підприємництва. Податкові реформи останніх років спрямовані на створення сприятливих умов для німецьких виробників.

Великобританія в разі шахрайства або ненадання в повному обсязі достовірної інформації застосовує непрямий метод визначення подат-

кових зобов'язань. Податкова система Великобританії має два рівні, а податки поділяються на загальнодержавні та місцеві. Основним джерелом дохідної частини бюджету є прибутковий податок з громадян, який становить 2/3 доходу бюджету. Оподаткування доходів громадян відбувається за ставками 20%, 25%, 40%, тобто ставки є диференційованими. Оподаткування прибутку підприємств здійснюється за єдиною ставкою, яка становить 33%, що значно менше за ставку, яка діяла понад 10 років тому, становлячи 52% та стимулюючи розвиток бізнесу.

Одним з основних джерел надходжень до бюджету є податок на спадщину, який не сплачується з майна, яке оцінено на суму менше 150 тис. фунтів стерлінгів, а спадщина на більшу суму оподатковується за ставкою 40%. Таким чином, у податковій системі країни закладено механізм унеможливлення невиправданого збагачення громадян та стимулювання їх активної участі в суспільному виробництві.

Окремо справляються внески на соціальне страхування за ставками, диференційованими залежно від розмірів доходу (від 2% до 9%). Серед непрямих податків важливе місце посідає податок на додану вартість, який фактично є другим за значенням податком після податку на доходи фізичних осіб, а надходження від якого формують 17% доходів бюджету Об'єднаного Королівства. Ставка податку на додану вартість складає 17,5%. Іншим важливим непрямим податком є акциз, ставка якого коливається в межах 10–30% від ціни товару. Податкова політика Великобританії у сфері місцевого оподаткування передбачає значну диференціацію їх величини залежно від регіону країни. Об'єктом оподаткування місцевими податками є нерухоме майно, зокрема земля [5, с. 62].

Особливої уваги щодо детінізації доходів заслуговує Греція. Тут індивідуальний прибутковий податок коригується за умови, якщо величина доходу (непряме оцінювання) перевищує фактично задекларований дохід, а платник податку не може обґрунтувати різницю.

На нашу думку, цікавим є реформування податкової системи Грузії. Ця країна є прикладом податкових перетворень щодо детінізації, вжиття заходів з подолання корупції економічного спрямування тощо. Грузинська податкова реформа стала поштовхом до економічного зростання, інвестиційної привабливості, впровадження ноу-хау. У 2018 році Грузія посіла 9 місце згідно з рейтингом Світового банку "Doing Business" (табл. 1).

Проведені загальнодержавні реформи країни (Трояндова революція) та реформування фінансового сектору дали позитивні результати. Так, у 2017 році в Індексі сприйняття корупції ("Transparency International") Грузія посіла 46 місце (56 балів), залишивши позаду кілька держав Євросоюзу, а саме Чехію, Латвію, Словаччину, Румунію, Болгарію. Досвід Грузії в подоланні корупції міг би стати основою реформ української влади, адже дані досліджень Інституту світової політики свідчать про те, що саме корупція є однією з причин, що привела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 року – на початку 2014 року. Згідно з результатами дослідження «Барометру Світової Корупції» ("Global Corruption Barometer"), проведеного міжнародною організацією "Transparency International" у 2013 році, 36% українців були готові вийти на вулицю для боротьби з корup-

Таблиця 1

Порівняння позицій України з іншими країнами за рейтингом легкості ведення бізнесу та сплати податків

Показники	Україна		Польща		Росія		Білорусь		Грузія	
	2018 рік	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	2017 рік
Індекс легкості ведення бізнесу ("Doing Business")	76	80	27	24	35	40	38	37	9	16
Індекс легкості сплати податків ("Paying Taxes")	43	84	51	47	52	45	96	99	22	22
Платежі (кількість на рік)	5	5	7	7	7	7	7	7	5	5
Час (кількість годин на рік)	327,5	356	260	271	168	168	184	176	269	270
Загальний рівень податків (% прибутку)	37,8	51,9	40,5	40,4	47,5	47	52,9	54,8	16,4	16,4
Індекс оцінки процесів після подачі звітності та спати податків (0–100)	85,9	79,3	77,4	92,2	73,1	87,9	50	50	85,9	87,2

Джерело: складено автором на основі джерела [6]

цією. Згідно з результатами проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) наприкінці 2013 року дослідження громадської думки корупція вже входила до переліку найбільших проблем населення та викликала особливе занепокоєння у 47% громадян [7].

В основу податкової реформи Грузії було закладено тотальне зменшення податків. Як наслідок, з 20 видів податків, що стягувалися в країні, залишилось п'ять загальнодержавних (ПДФО, ПДВ, податок на прибуток, соціальний податок, акцизи) та два місцевих (майновий податок та податок на гральний бізнес).

Імпортних мит в Грузії немає, що є результатом одностороннього рішення, яке покликане максимально відкрити ринок для закордонних товарів, отже, створити умови для гідної конкуренції місцевій продукції. Квотування на ввезення імпортної продукції також немає. На безмитному режимі втрати Грузії, згідно з деякими оцінками, склали близько $15 млн. щороку. Однак щорічне подвоєння обсягів прямих іноземних інвестиції у країну з 2005 року до початку війни з Росією та світової економічної кризи впевнено перекрило цю нестачу та недобір від ліквідації решти податків і зборів.

До цього йшли поетапно. У 2006 році спектр мит звели до трьох можливих, а саме 12% (для товарів, які виробляються в Грузії), 5% і 0%. Уже тоді в безмитному режимі дозволялося ввозити сировину й обладнання. У 2008 році митні тарифи скасовано. При цьому умови оподаткування грузинських та імпортних товарів не передбачають вжиття протекціоністських заходів, а акцизи та ПДВ є однаковими. Більш того, не вдалося знайти жодних ознак наявності проблем з відшкодуванням ПДВ експортерам, які як в Україні, так і в Грузії є рушієм економічного зростання [7].

Від початку реформування до сьогодення в державі було скорочено велику кількість різних ліцензій та дозволів на ведення господарської діяльності, що позитивно вплинуло на підприємницьку діяльність та сплату податків. В країні покращився інвестиційний клімат, зросли обсяги залучення іноземного капіталу. Отже, Грузія створила сприятливі умови для ведення бізнесу, чого не зробила Україна.

Світова практика на законодавчому рівні свідчить про те, що підприємництво є суб'єктом державного регулювання, характерними рисами якого є соціальна значимість та масовість, тому його оподаткуванню притаманне спрямування на довгострокові цілі, критеріями оподаткування бізнесу є кількісні та якісні показники. Кількісні показники – це кількість найманих працівників на підприємстві, активи, обсяг капіталу, розмір прибутку, рентабельність. До якісних належать форми та методи управління, особисте керування суб'єктом господарювання, взаємозв'язок між вищими органами управління та працівниками, клієнтами та постачальниками. Крім цих критеріїв, існують особливі критерії, що впливають на надання підприємствам пільгових категорій.

Загальні критерії застосовуються до тих суб'єктів малого бізнесу, які зацікавлені в одержанні пільгових кредитів, але фактично вони не торкаються податкових пільг. Так, у США Адміністрація малого бізнесу, створена у 1953 році для надання допомоги керівникам малих підприємств щодо підвищення їх управлінської кваліфікації та одержання позик, визначає бізнес малим, якщо підприємство не домінує у своїй сфері діяльності, разом з відділенням наймає не більше 500 осіб. Однак спеціальними пільгами на державному рівні такі підприємства не наділені. Податковий кодекс США передбачає пільги для так званих s-корпорацій ("small corporation"). S-корпорації вперше з'явились у 1958 році як альтернатива звичайним корпораціям відповідно до підрозділу "S" Правил Податкового управління США [8, с. 20].

Система оподаткування вищезазначених країн спрямована на підтримку підприємництва та передбачає сукупність податкових пільг для малого бізнесу (з податку на прибуток, ПДВ), надання йому особливого режиму оподаткування. У країнах застосовуються два типи особливого режиму, а саме спрощене та поставлене оподаткування, яке враховує умови держави, формує модифікації та змішані форми.

Так, за першим типом оподаткування передбачається збереження всіх податків за одночасного спрощення порядку їх розрахунків (включаючи спрощені методи визначення податкової бази, методи здійснення обліку) та стягнення (періодичність, звільнення від авансованих платежів). Другий тип, навпаки, припускає оцінювання потенційного доходу платника податків на підставі непрямих ознак та встановлення фіксованих платежів у бюджет, що замінюють один або кілька традиційних податків.

Розглядаючи оподаткування підприємств в Австрії, можемо побачити, що такий податок на підприємницьку діяльність складається з двох частин, а саме податку на прибуток та податку на фонд оплати праці. Нідерланди застосовують єдиний (комбінований) податок з фізичних осіб. Він складається з прибуткового податку та податку на соціальне страхування.

У Японії на рівні місцевих податків справляється корпоративний муніципальний податок, до складу якого входять префектурний та міський або міський (як у випадку з Токіо) та районний. Деякі провінції Канади (Нью Брансуїк, Нова Шотландія, Ньюфаундленд) об'єднали свої місцеві податки з продажу з федеральним податком на товари й послуги, що вказує на появу об'єднаного непрямого податку, який входить до роздрібних цін [5, с. 62].

У Польщі фізичні особи використовують загальну та спрощену систему оподаткування (за вибором), що дає змогу більш ефективно й

обґрунтовано вести бізнес, бухгалтерський облік та звітність. Щодо системи визначення розміру єдиного податку в Польщі, то вона складається з п'яти ставок та залежить від виду отриманого доходу. Починається перелік 20% від доходів, отриманих у сфері незалежної професійної діяльності, наприклад стільки платять лікарі, репетитори (без працевлаштування найманих осіб), а закінчується 3%, коли йдеться про доходи від роздрібної торгівлі продуктами, за винятком алкогольних напоїв. До речі, в Польщі для щойно зареєстрованих підприємців та для тих, хто працевлаштовує інвалідів, передбачена також сітка пільг в оподаткуванні за спрощеною системою [9, с. 29].

Спрощена система оподаткування фізичних осіб має дві форми, такі як єдиний податок від облікового прибутку та карта податку, фіксований податок. Розмір фіксованого податку, згідно з нормативно-законодавчою базою Польщі, має граничні місячні ставки податків на доходи. Вони встановлюються щорічно, а протягом року можуть змінюватися залежно від кількості робітників. Наприклад, на 40% від ставки податку без працевлаштування працівників, на 20% – під час працевлаштування двох працівників, на 10% – під час працевлаштування чотирьох чи п'яти людей. Таким чином, через систему оподаткування Польща не тільки сприяє економічному зростанню, але й впливає на рівень безробіття.

На наш погляд, Україні необхідно запровадити досвід зарубіжних країн підтримки та стимулювання малого бізнесу через використання податкового механізму, а саме спрощену систему оподаткування та створення для них особливих умов оподаткування шляхом ведення спеціальних податкових правил чи застосування загальних правил з окремими пільгами для малих підприємств.

Так, у США щорічний бюджет Адміністрації малого бізнесу в середині 90-х років становив понад 350 млн. дол. Основну масу фінансових ресурсів (майже 90%) надано у формі гарантованих позик, середній розмір яких становить понад 170 тис. дол. США терміном на 8 років. Такі кредити надають недержавні фінансово-кредитні інститути на підставі різноманітних програм, приблизно на 90% гарантуються Адміністрацією малого бізнесу. Прямі позички отримують лише ветерани та інваліди. У Німеччині для збільшення частки власних ресурсів у статутному фонді спеціальний банк надає 100 тис. євро кредитів терміном на 20 років, причому протягом половини цього терміну малі підприємства звільнені від їх погашення, а в перші два роки на них не нараховуються відсотки. У Сполучених Штатах Америки на правах федерального відомства функціонує Адміністрація малого бізнесу. Її компетенція полягає в інформаційно-консультативній та кредитно-фінансовій підтримці дрібного приватного бізнесу, що охоплює забезпечення підприємців-початківців довідковою літературою, брошурами, відповідями на практичні питання, пов'язані з діловою діяльністю, порадами, інформуванням про наявний досвід найбільш успішно діючих фірм, нормативно-правові умови виробництва, збуту, зовнішньоекономічної діяльності, а також умови одержання пільгових позик. У системі Адміністрації працює понад 4 000 осіб.

У Франції визначаються перспективи децентралізованого стимулювання малого бізнесу в так званих зонах економічного пожвавлення за координуючої ролі місцевих структур управління, які давали б можливість оцінювати основні економічні показники діяльності малих підприємств, полегшувати пошук джерел фінансування тощо.

У Японії важливими структурами, що здійснюють підтримку малого та середнього бізнесу, є держбюджетні, такі як Національна фінансова корпорація (фінансова підтримка малих, приватних підприємств), Корпорація фінансування малого бізнесу (інвестиційні позики, підтримка технічних проектів, модернізації та технічного переоснащення виробничої сфери малого бізнесу), а також міський банк «Секо Тюкін Банк» (фінансування кооперованих об'єднань малих та середніх підприємств), сукупний кредитний ресурс яких становить 20 млрд. єн. У Південній Кореї також є 15 організацій, переважно урядових, що підтримують розвиток малих та середніх підприємств. У Міністерстві торгівлі й промисловості є Бюро малого бізнесу, яке сприяє створенню малих підприємств, допомагає цьому процесу, виступає гарантом перед банками, видає безповоротні субсидії та здійснює різнобічну адміністративну підтримку, допомагає реєструвати, навчає фахівців. На це Міністерство покладене завдання формування, координації та здійснення політики сприяння малим та середнім підприємствам у країні.

У Південній Кореї є декілька спеціалізованих організацій, які займаються питаннями фінансування малих та середніх підприємств, а саме Корейська Федерація малого бізнесу, Індустріальний банк Кореї, Банк дрібної і середньої промисловості, Корейський фонд по гарантіях кредитування (дає гарантії за всіма кредитами малого бізнесу, сприяє ініціативам держави), Корпорація сприяння малому і середньому бізнесу, Корейський фонд по гарантіях кредитування у сфері технології (займається підтримкою нових технологій у малому бізнесі).

Система спрощеного оподаткування у Франції має спільні риси з російською системою. Обсяг виторгу для суб'єктів становить приблизно 10,5 млн. дол. зі ставкою податку 15% від суми прибутку. Підприємства можуть мати не більше 50 найманих працівників. У Сполучених Штатах Америки існує розподіл на дві категорії залежно від суми доходу. Першою групою є підприємства малого бізнесу із сумою виторгу

50–70 млн. дол., із ставкою податку 7 500 дол. плюс 25% від суми, що перевищує 50 000 дол. До другої групи входять підприємства із сумою доходу 15 000–18 333 тис. дол. та ставкою податку 5 150 000 дол. плюс 38% від суми, що перевищує 15 000 000 дол. Для переходу на спрощену систему оподаткування підприємства можуть мати не більше 100 найманих працівників. Базою оподаткування є загальна сума доходу [3].

У Японії сума граничного доходу становить приблизно 13 млн. дол. зі ставкою податку 18%. Підприємства мають не більше 30 найманих працівників. Зауважимо, що базою оподаткування в Японії є перші 8 млн. єн доходу, а сплачений капітал має бути менший за 100 млн. єн.

У Великобританії спрощена система оподаткування можлива для підприємств із сумою доходів до 20 млн. дол. та кількістю найманих працівників не більше 100 осіб. Для такої категорії підприємств ставка податку становить 21% від загальної суми прибутку. Оподатковуваний прибуток має бути менше 100 млн. фунтів стерлінгів. У цій країні немає єдиного визначення малого підприємства. Малі та середні підприємства, як правило, підпорядковуються тим самим правилам розрахунку та декларування доходів, як й інші платники податків, хоча є незначні винятки, серед яких варто виділити спрощені вимоги до звітності.

Згідно із законодавством Великобританії, якщо річний дохід підприємства становить не менше 15 тис. фунтів стерлінгів, то воно зобов'язане лише заповнити просту податкову декларацію без подання докладних про свою діяльність або за активах/зобов'язаннях. Крім того, якщо сумарні зобов'язання підприємства за рік становлять менше 500 фунтів стерлінгів, то воно не платить за рахунками за наступний рік, звільнене від авансових платежів. Це підприємство платить те, що вимагається з нього на дату закриття балансу, а це сприяє збільшенню обігових коштів [4].

У низці країн, таких як Швеція, Нідерланди, а також у загальних декретах ЄС не виділяють спрощену систему оподаткування, а встановлюють для всіх рівні умови та загальні підстави, щоправда, можливі тільки певні підстави для спрощення та пониження ставок.

Отже, аналізуючи досвід країн світу, можемо стверджувати, що загальними є тенденції до спрощення системи оподаткування не тільки для малого та середнього бізнесу, але й для всіх платників. Необхідно зазначити, що така єдність податків для всіх категорій платників податків поєднується з особливими ставками для підприємств малого бізнесу, які заміняють спрощену систему оподаткування. Щодо України, то нова система спрощеного оподаткування разом з позитивними рисами має набагато більше ускладнень та проблем, ніж це було раніше (наприклад, ускладнення обчислень нарахування єдиного податку та ПДВ для фізичних осіб – підприємців, яких віднесено до третьої групи). Такі недоліки ще підлягають законодавчому врегулюванню, яке загалом має чітко визначити всі податкові механізми для кожної категорії платників податків, чи потрібно запозичувати світові тенденції, чи приводити всі податки для підприємців до єдиного знаменника.

Цікавим є досвід Швейцарії, у якій податок, що сплачується «у джерела» на рівні конфедерації за єдиною ставкою, замінює прибутковий податок, а в деяких кантонах – також податок на власність. Усі кантони справляють податки «у джерела» з доходів іноземних громадян, тимчасово працюючих у Швейцарії. Проте деякі кантони справляють податок за єдиною (фіксованою) ставкою з іноземців, що мешкають у Швейцарії. Ці іноземні громадяни не повинні займатися жодною підприємницькою діяльністю як на момент визначення податку, так і протягом 10 попередніх років. У цьому разі обчислення податку з використанням єдиної ставки може бути застосовано лише за зверненням платника. Якщо загальне оподаткування є більш вигідним для платника, він має право самостійного вибору: застосовувати єдину ставку оподаткування чи звичайну, що вказує на альтернативність та добровільність цього платежу.

Таким чином, ефективна державна податкова політика сприятиме зростанню ВВП, підвищенню рівня економічної та соціальної сфер, розширенню фіскального простору, врегулюванню правової бази відповідно до вимог ЄС, вирішенню питань детінізації економічних відносин. Вітчизняній податковій системі необхідно розвиватися в напрямах:

– спрощення податкової нормативно-правової бази, запровадження пільгового оподаткування інвестицій та інновацій (з урахуванням європейського досвіду), чим наше податкове середовище створить справді сприятливі умови для економічного зростання;

– досягнення податкової справедливості, зокрема щодо розподілу навантаження податками суб'єктів підприємництва та громадян (тут важливо перекласти основну вагомість оподаткування на багатих), а також шляхом обмеження та поступової ліквідації схем, завдяки яким досить широке коло осіб ще ухиляється від сплати податків або взагалі уникає оподаткування, що приведе до виявлення нових фіскальних резервів; виконання у заплановані терміни необхідних змін у справлянні акцизів та ПДВ через адаптацію національних кодифікованих податкових норм до директив ЄС, виданих відповідно до Угоди про асоціацію;

– спрощення та автоматизації податкових процедур, вдосконалення комплексного ризик-орієнтованого податкового контролю з використанням європейських практик.

На початку 2016 року в Україні відбулась низка змін у справлянні податків, зборів та

єдиного соціального внеску (як позитивних, так і суперечливих). Втім, залишилось чимало нерозв'язаних проблем. Саме на них має бути орієнтоване подальше комплексне податкове реформування (одночасно з іншими реформами) з урахуванням євроінтеграційних завдань та пріоритетів. Податкова політика країни має бути спрямована на створення сприятливого податкового середовища для економічного зростання на інноваційній основі (спрощення податкового законодавства, введення інвестиційно-інноваційних податкових пільг з огляду на рекомендації Єврокомісії), пошук фіскальних резервів за рахунок усунення диспропорцій в розподілі податкового навантаження та підвищення податкової справедливості (обмеження використання поширених схем ухилення від сплати податків та уникнення оподаткування, переміщення основного тягаря оподаткування на багатих), адаптацію норм Податкового кодексу до директив ЄС щодо оподаткування відповідно до Угоди про асоціацію (здійснення у встановлені строки низки змін у справлянні ПДВ та акцизного податку), вдосконалення податкового адміністрування (спрощення нарахування та сплати податків, автоматизація податкових процедур, модифікація системи ризик-орієнтованого податкового контролю на основі найкращих європейських практик).

Висновки. Вивчивши міжнародний досвід функціонування податкових систем розвинутих країн, ми дійшли висновку, що вітчизняна податкова система потребує вирішення нагальних питань, таких як спрощення самої податкової системи України та зменшення кількості податків, зборів та платежів; створення умов щодо виведення капіталу з тіні; розроблення та впровадження новітніх форм та методів взаємовідносин між податковими органами й платниками податків; вдосконалення розроблення податкової політики, яка б стимулювала малий та середній бізнес, а також сприяла економічному зростанню загалом. Вважаємо, що зазначене вище вплине на виконання стратегічних завдань країни, конкурентоспроможність національної економіки та дасть змогу інтегруватись у європейське співтовариство.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мацедонська Н. Шляхи оздоровлення фінансової системи України. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2015. № 1 (45). С. 16–23.
2. Соколовська А. Концепція ліберальної податкової реформи: доцільність і можливість реалізації в Україні. *Фінанси України*. 2015. № 12. С. 12–31.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів Франції. URL: http://www.finances.gouv.fr/impots_et_taxes (дата звернення: 15.01.2019).
4. Об'єднані сторінки європейських країн. URL: http://europa.eu.int/eur-lex (дата звернення: 16.01.2019).
5. Замасло О., Віняр О. Зарубіжний досвід реалізації фіскальної політики та можливість його використання в Україні. *Регіональна економіка та управління*. 2015. Ч. 1. С. 61–64.
6. Офіційний сайт Всесвітнього банку. URL: http://www.worldbank.org (дата звернення: 16.01.2019).
7. Офіційний сайт Громадської організації "Transparency International". URL: http://ti-ukraine.org/news/4526.html (дата звернення: 02.12.2018).
8. Гасанов С., Кудряшов В., Балакін Р. Реформування фіскальної системи України у контексті євроінтеграційних процесів. *Фінанси України*. 2015. № 5. С. 16–38.
9. Гончаренко Н., Сурін Д., Доля Р. Трансформація податкової системи у країнах Східної Європи: на прикладі Угорщини, Чехії та Польщі. *Бізнес-Інформ*. 2016. № 9. С. 28–33.